

Joost Zwagerman. *Collega's van God. Portretten en polemieken. De Arbeiderspers*

Als mij gevraagd werd (helaas gebeurt het nooit) de ideale godsdienst te bedenken, dan zou ik gedwongen zijn het katholicisme opnieuw te verzinnen. Geen andere religie heeft haar gelovigen zoveel te bieden: pracht en praal, mystiek, devotie, heiligen in overvloed, een krachtig leergezag en de hemelse zaligheid op de koop toe. Zelfs de al dan niet ketterse buitenstaanders worden niet vergeten, want van tijd tot tijd genereert het katholicisme archaische schandalen (bisschop Bär) waarvan men alleen maar smullen kan.

Volgens Joost Zwagerman zijn de katholieken 'de schmierende showmasters onder de christenen'. Ik zou het zelf nooit zo hebben uitgedrukt, maar ongelijk kan ik hem niet geven. Geen wonder dat Gerard Reve, Madonna, Prince en Andy Warhol zich thuisvoelen in de sfeer van het katholicisme. Over hen heeft Zwagerman in zijn bundel *Collega's van God* vier vlot geschreven essays opgenomen, gewijd aan hun boeken, liedjes, videoclipen en privéleven.

Sinds de ontkerstening twee eeuwen geleden haar zegetocht is begonnen, hoort de religie thuis in het privé-domein. Net als de kunst, die - bij de romantici voor het eerst - een zaak is geworden van het individuele genie. Met als gevolg dat schrijvers en kunstenaars die zich aan de godsdienst vergrijpen, gedwongen zijn in hun werk van die godsdienst een eigen versie te scheppen.

Op alle mogelijke manieren is dat gebeurd, en niet alleen met gebruikmaking van katholieke symbolen. In zijn bundel behandelt Zwagerman ook nog een paar andere mogelijkheden. J.D. Salinger en Arthur Schopenhauer zagen bijvoorbeeld meer in het boeddhisme, Henry Miller maakte (onder het motto 'de kut als kosmos') van de erotiek zijn religie en Lewis Carroll - tja, wat Lewis Carroll in dit rijtje te zoeken heeft, is mij eerlijk gezegd niet duidelijk geworden. Zwagerman heeft hem waarschijnlijk uitgekozen omdat hij van professie een geestelijke was, ook al blijkt daar niets van in zijn literaire werk.

Erg diepgravend zijn de essays die Zwagerman heeft gebundeld niet, maar de gemeenschappelijke preoccupatie met de godsdienst garandeert in elk geval een samenhang die niet van belang is ontbloeit. Minder duidelijk is de samenhang met de overige stukken in *Collega's van God*.

Een aparte afdeling is ingeruimd voor Zwagermans bemoeienissen met de *Maximalen*, de niet roomse maar wel zeer romantische dichtersbende die enkele jaren terug een steen in de vaderlandse poëzievijver wierp. In de bundel staan drie korte polemische stukken uit die tijd en een terugblik van langere adem, die eerder dit jaar in *Bzzzlettin* werd gepubliceerd.

Zwagerman doet zijn best achteraf aan te tonen dat hij en zijn *Maximalen* niet louter rebellen zijn geweest. Ook zij kunnen bogen op een respectabele traditie (Whitman, Rimbaud, Trakl, Majakowski, Lucebert), zij het een andere dan die van de volgens hen dominante 'hermetische' poëzie. Hij legt voorts de nadruk op de onderlinge verschillen, die in het tumult wel eens uit het oog werden verloren, en probeert opnieuw de rekening te vereffenen (ditmaal zonder teiltje vis) met Michael

Zeeman, in 1988 een van de meest hardhandige bestrijders van de *Maximalen*.

Wie het debat destijds heeft gevolgd, zal niet veel nieuws aantreffen. Maar zo'n terugblik als 'Maximale jaren' verdient het ongetwijfeld om in boekvorm te worden bewaard. Minder geldt dat voor de drie andere stukken uit het maximale verleden - deze hebben hoogstens een documentaire waarde en worden ontsierd door iets te veel herhalingen, met name in de argumenten contra de 'steen-, sneeuw- en stiltepoëzie' van de tegenstanders.

Echt te veel eer lijkt mij daarentegen de herdruk van vier interviews (in de bundel opgeklopt tot 'portretten') met Adriaan Morriën, Geerten Meijning, Kees Ouwens en Cees Nooteboom. In de tijdschriften waarin ze oorspronkelijk verschenen hebben deze interviews hun taak vast naar behoren vervuld. In *Collega's van God* wekken ze de indruk vooral als vulsel te moeten dienen. Zwagerman had er beter aan gedaan nog wat langer rond te speuren in de kunst en de literatuur van de laatste twee eeuwen, op zoek naar andere 'collega's van God', om daarna een ruimer persoonlijk overzicht te presenteren van de religieuze *afterglow* in een cultuur die de kerk heeft ingeruild voor museum en concertzaal, de bijbel voor roman en dichtbundel.

(*de Volkskrant*, 16-4-1993)